

ENDOKRIN TIZIM KASALLIKLARI BILAN XASTALANGAN BOLALARNING EMOTSIONAL HOLATLARI.

Jurayeva Dildora Nasirdinovna

Rahmonova Dilnoza O'ktamovna

O'ZMU Psixologiya (faoliyat turlari bo'yicha)

1-bosqich magistrantlari

ANNOTATSIYA

Hissiy sohaning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan ko'plab omillar mavjud bo'lib, masalan, hayot tarzining tezlashishi ya'ni akseleratsiya, emotsional stressning kuchayishi, tashvish darajasining oshishi hamda turli kasalliklar ham insonda hissiy buzilish, emotsional o'zgarishga olib kelishi mumkin. Biz maqolada asosan endokrin tizim kasalliklari bilan xastalangan bolalarning hissiy buzilishlari, emotsional o'zgarishlarini yoritib berganmiz.

Kalit so'zlar: endokrin kasallik, emotsiya, affektiv buzilishlar, ruhiy kasalliklar, psixoendokrinologiya, giperkortizolizm sindromi, hissiy stress.

ANNOTATION

There are many factors that negatively affect the development of the emotional sphere, for example, the acceleration of lifestyle, acceleration, increased emotional stress, increased levels of anxiety, and various diseases that lead to emotional disturbances, emotional changes possible. In the article we have mainly described the emotional disorders, emotional changes in children with diseases of the endocrine system.

Keywords: endocrine disease, emotion, affective disorders, mental illness, psychoendocrinology, hypercortisolism syndrome, emotional stress.

Endokrin psixosindrom aqliy faoliyatning pasayishi, harakatlarning, instinktlarning va kayfiyatning o'zgarishi bilan tavsiflanadi. Bu o'zgarishlar turli darajada ifodalanishi mumkin. Kayfiyatning buzilishi xilma-xildir, endokrin kasalliklarda affektiv buzilishlar ko'pincha aralash bo'ladi: depressiv-disforik, depressiv-apatik va boshqalar. Reaktiv depressiya ham rivojlanishi mumkin. Endokrin kasallikning uzoq va og'ir kursi bilan, yuqorida aytib o'tilganidek, psixo-organik sindrom rivojlanadi, bu shaxsiyatning barcha jihatlariga ta'sir qiladigan aqliy funktsiyalarning global buzilishi bilan tavsiflanadi. Eng og'ir holatlarda demans rivojlanadi.

Psixik o'zgarishlar va endokrin bezlarning patologiyasi o'rtasidagi munosabatlar, ruhiy kasalliklar patogenezida gormonlarning roli qiziqish uyg'otadi. Yigirmanchi asrning ikkinchi yarmida "psixoendokrinologiya" atamasi paydo bo'ldi. Biroq, endokrin patologiyada ruhiy o'zgarishlarni o'rganish ancha oldin boshlangan. Gormon biokimyosi va endokrin sistema fiziologiyasini o'rganishdagi yutuqlar zamonaviy psixoendokrinologiya rivojlanishiga olib keldi.

Giperkortizolizm sindromida 80-85% hollarda gipofiz bezidan ACTH sekretsiasining ko'payishi, ko'pincha mikroadenoma va 14-18% hollarda buyrak usti bezlari po'stlog'ining birlamchi shikastlanishi, ba'zilarida, bemorlarda kasallik aqliy faoliyatning buzilishi bilan sodir bo'ladi.

Ruhiy o'zgarishlarning chastotasi va jiddiyligi giperkortizolizm darajasiga bog'liq emas. Bemorlarning o'z joniga qasd qilishga urinishlari sababli birinchi navbatda psixiatrik shifoxonaga yotqizilishi odatiy hol emas. Depressiya, asabiylashish, libidoning yo'qolishi boshqa klinik ko'rinishlar va tana vaznidagi o'zgarishlardan oldin yuzaga keladigan eng erta alomatlar bo'lishi mumkin.

Ichki sekretsia bezlari tomonidan ishlab chiqarilgan va chiqariladigan ushbu moddalar qon orqali tarqalib, ular ishlab chiqarilgan joydan uzoqroq joylarda aniq funktsiyalarni tartibga soladi. Gormonlarni ajratuvchi asosiy tuzilmalar qatorida biz gipotalamus, gipofiz, qalqonsimon bez, epifiz yoki oshqozon osti bezi va boshqalarni topamiz. Bizning qon aylanish tizimimiz orqali o'tadigan ushbu moddalar inson

tanasida haqiqatan ham muhim funksiyalarni: metabolizm va o'sishdan tortib to ko'payishga qadar modulyatsiya qiladi. Shu sababli, ushbu muhim xabarchilarning haddan tashqari yoki etishmasligi ishlab chiqarish metabolik va xulq-atvor muvozanatiga nisbatan turli xil muvozanatlarga olib kelishi mumkin.

Endokrin kasalliklar bilan og'rikan bolalarning emotsional holatlari:

- ✓ hissiy stress
- ✓ asabiylashish, asabiy taranglik
- ✓ atrofdagilardan o'zini chetga olish
- ✓ kommunikativ muammolar
- ✓ o'z tanasini yoqtirmaslik
- ✓ sevimli mashg'ulotlariga qiziqmay qolish
- ✓ davolanishdan bezib qolish.

Endokrin kasalliklarning ayrim o'ziga xos jihatlari.

Endokrin kasallikning surunkali kursi insonning butun hayotiy holatini sezilarli darajada o'zgartiradi va uning shaxsiyatidagi o'zgarishlarga olib kelishi mumkin. Ikkinchisi, o'z navbatida, insonlarning ruhiy va ijtimoiy moslashuviga ta'sir qiladi, ularning munosabatlarining butun tizimiga, shu sababli, hozirgi vaqtda insonlarga psixologik yordam ko'rsatish ularning ijtimoiy moslashuvining oldini olish uchun dolzarb bo'lib bormoqda. Endokrin kasallikning rivojlanishidagi ijtimoiy vaziyatdagi inqiroz davri shaxsiy nizolar va psixologik himoya aktuallashtirganda, bunda insonlarning kasallikka bo'lgan munosabatlari o'rganilib chiqiladi va tahlil qilinadi. Ayni paytda uning eng muhim jihatlari psixologik kuzatishlarni amalga oshirish kerak: ya'ni kasallikka bo'lgan munosabati, boshqalar bilan munosabatlari va o'ziga bo'lgan munosabati. Kasallikka munosabat ma'lumki, kasallik haqidagi ichki (subyektiv) va tashqi (atrofdagi) g'oyalar majmuasidan iborat. Natijada, insonning xulq-atvori shakllanadi, bu asosan insonning boshqalar bilan muloqotda amalga oshiradigan funktsional-rol pozitsiyasi bilan belgilanadi. Bu pozitsiya ontogeneza shakllanadi. U turli tuzilmalarning (gorizontal va vertikal) ijtimoiy munosabatlarida ishtirok etish tajribasini ifodalaydi.

Endokrin kasalliklar bolalarning bir qator psixologik xususiyatlariga jumladan, uning kognitiv jarayonlariga ya'ni diqqat, xotira, idrok, tafakkur, aqliy jarayonlariga, uning psixikasiga, uning xulq-atvoriga va emotsional holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlab o'tamizki, rus terapevti M.Ya.Mudrov: "Ba'zi odamlar jismoniy sabablarga ko'ra kasal bo'lib qolishsa, boshqalari ruhiy buzilishlar" deya batafsil bayon qilgan. Binobarin, davolanishning vazifasi ruhiy "bezovtalanish" ni keltirib chiqaradigan travmatik ta'sirni bartaraf etish uchun bemor ahvolidagi psixologik mohiyatini tushunishdir, chunki uning mavjudligi har qanday kasallikni davolashga ham xalaqit beradi. Bemorni kasallikning etiologiyasidan qat'i nazar, tiklanish, o'ziga, tanasiga va uning himoya kuchlariga bo'lgan ishonchni uyg'otish haqidagi fikrlarga yo'naltirish kerak. Shuning uchun endokrin kasalliklari bilan og'rikan bemorlarda emotsional holatini doimiy nazoratga olib, ularni kasallikni tog'ri qabul qilishga, kasallikni yengishga va tog'ri davolanishga o'zlarida ishonch hosil qilish zarur. Bu esa kasallikni yengil o'tishiga va sog'lom turmush tarziga qaytishiga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. DN, Brooks. 1976. «School screening for middle ear effusion.» *Ann Otol Rhinol Laryngol* 223-228.
2. FO., Ogisi. 1988. «Impedance screening for otitis media with effusion in Nigerian children.» *J Laryngol Otol* 986-988.
3. Солодкова,Т.И. Эмоциональный интеллект как личностный ресурс преодоления синдрома выгорания и его развитие у педагогов: диссертация ... кандидата психологических наук: 19.00.07 / Т.И.Солодкова; [Место защиты: Вост.-Сиб. гос. акад. образования]. - Иркутск, 2011. - 160 с.
4. Майер,Дж. Эмоциональный интеллект/ Дж.Майер, П.Сэловей, Д.Крузо.- М,-.: Институт психологии РАН, 2010.-146 с
5. Люсин,Д.В. Современные представления об эмоциональном интеллекте Москва: Институт психологии РАН, 2004. С. 29-36.